

خاستگاه های تاریخی حوزه رفتار اطلاع یابی سلامت: طیف سنجی سال انتشار مآخذ

فاطمه باجی^۱، پرستو پارسایی محمدی^۲، عبدالله صبحی پور^۳

مقاله پژوهشی

چکیده

مقدمه: حوزه رفتار اطلاع یابی سلامت به عنوان شاخه ای از رفتار اطلاع یابی شاهد افزایش روزافزون در انتشارات است، به نظر می رسد از نظر استنادی می توان خاستگاه های تاریخی این حوزه را به عنوان حوزه ای متفاوت بررسی کرد. به دلیل نبود پژوهشی که نوسانات تاریخی این حوزه را به صورت علمی و عینی نشان دهد؛ پژوهش حاضر به تعیین خاستگاه های تاریخی حوزه رفتار اطلاع یابی سلامت با استفاده از رویکرد طیف سنجی سال انتشار مآخذ در پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس (Scopus) از ابتدا تا پایان سال ۲۰۲۱ پرداخت.

روش بررسی: پژوهش حاضر توصیفی بوده و با استفاده از رویکرد طیف سنجی سال انتشار مآخذ (RPYS) انجام شد. جامعه آماری پژوهش را کلیه مدارک ثبت شده در زمینه رفتار اطلاع یابی سلامت در پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس از ابتدا تا پایان سال ۲۰۲۱ تشکیل داد. نمونه گیری به روش سرشماری انجام شد و با استفاده از راهبرد جستجوی مناسب تعداد ۱۴۱۴ مدرک در زمینه رفتار اطلاع یابی سلامت بارگذاری شد. تحلیل داده ها با استفاده از برنامه نرم افزاری CRExplorer، انجام شد.

یافته ها: از کل منابع دارای بیشترین هم استنادی ۷ عنوان کتاب و ۲۱ عنوان مقاله بود این امر نشان دهنده تأثیر گذاری مقالات در شکل گیری خاستگاه تاریخی حوزه رفتار اطلاع یابی سلامت است، هر چند این حوزه در سال های نخست به طور کامل از کتاب های حوزه ارتباطات و روان شناسی متأثر بود. بر اساس یافته ها این حوزه بیشتر از موضوعات حوزه روان شناسی متأثر بود. اما کم کم نشانه هایی از آثار مربوط به حوزه کتابداری و اطلاع رسانی، سواد سلامت، و روش تحقیق نیز در منابع مورد استناد مشاهده شد؛ به گونه ای که می توان گفت در دهه ۲۰۱۰ میلادی اغلب آثار هم استناد شده در حوزه کتابداری و اطلاع رسانی بوده و در کنار آن، موضوعات سلامت و بهداشت نیز بود.

نتیجه گیری: می توان پیش بینی کرد حوزه رفتار اطلاع یابی سلامت، در سال های آتی با افزایش انتشارات، تأثیرات بیشتری از حوزه سلامت و نظریه های مربوط به آن خواهد گرفت و بدینگونه جایگاه خود را به عنوان حوزه ای نوظهور و مستقل از حوزه رفتار اطلاع یابی بیش از پیش به دست خواهد آورد.

واژه های کلیدی: اطلاعات سلامت کاربر؛ رفتار اطلاع یابی؛ کتاب سنجی

پیام کلیدی: خاستگاه حوزه رفتار اطلاع یابی سلامت به عنوان یکی از حوزه های تحقیقاتی زیرمجموعه حوزه رفتار اطلاع یابی، در سال های ابتدایی شکل گیری ریشه در کتاب های حوزه روان شناسی و ارتباطات دارد. اما به مرور تحت تأثیر آثار مربوط به حوزه کتابداری و اطلاع رسانی، سواد سلامت و روش تحقیق قرار گرفت.

تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۵/۱۵

پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۵/۱۰

دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۴/۱۳

ارجاع: باجی فاطمه، پارسایی محمدی پرستو، صبحی پور عبدالله. خاستگاه های تاریخی حوزه رفتار اطلاع یابی سلامت: طیف سنجی سال انتشار مآخذ. مدیریت اطلاعات سلامت ۱۹: ۱۴۰۱ (۳): ۱۲۹-۱۲۲.

استنادی حوزه رفتار اطلاع یابی مورد توجه محققان داخلی و خارجی بوده است (۷-۹). نتایج تحقیق رشید و فدائی عراقی (۱۰) نشان داد تحقیق در زمینه رفتار های اطلاع یابی از سال ۱۹۷۰ میلادی آغاز شده و به تدریج از دهه ۱۹۹۰ میلادی و به ویژه سال های اخیر مورد توجه قرار گرفت.

مقدمه

حوزه رفتار اطلاع یابی سلامت از حوزه رفتار اطلاع یابی تأثیر گرفته است (۱-۳). اطلاع یابی سلامت یکی از مهم ترین ملزومات سلامت فردی و اجتماعی است و به نظر می رسد به مرور از رفتار اطلاع یابی متمایز شده است (۴-۵). جهان علم در دهه های اخیر شاهد شکوفایی قابل توجه علوم میان رشته ای بوده است. بنابراین، می توان انتظار داشت ماهیت اشتراکی علوم و خاستگاه های آن، در بافت متون علمی متجلی گردد. این امر می تواند یکی از دلایل رواج تحلیل شبکه های استنادی با استفاده از رویکردهای مختلف باشد. از این منظر، داده های استنادی اطلاعات قابل توجهی درباره بافت تاریخی علم و اهمیت پژوهش های پیشین و تأثیر آنها بر پژوهش های بعد ارائه می کنند. در این رابطه Wray & Bornmann معتقدند که از داده های کتابشناختی به ویژه داده های مربوط به استناد می توان در سطوح عالی جامعه شناسی علم بهره گرفت و این نوع داده ها درک ما را از اهمیت و ساختار جوامع پژوهشی علمی غنی تر می کنند (۶). بررسی متون حاکی از آن است که تحلیل

- ۱- استادیار، علم اطلاعات و دانش شناسی، گروه کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز، اهواز، ایران
 - ۲-استادیار، کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز، اهواز، اهواز، ایران
 - ۳-دانشجوی کارشناسی ارشد، کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز، اهواز، اهواز، ایران
- نویسنده طرف مکاتبه:** فاطمه باجی؛ استادیار، علم اطلاعات و دانش شناسی، گروه کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز، اهواز، اهواز، ایران
- Email: bajj245@gmail.com

مهم‌ترین آثار تاریخی در حوزه رفتار اطلاعاتی با استفاده از رویکرد طیف‌سنجی سال انتشار مآخذ در پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس (Scopus) از ابتدا تا پایان سال ۲۰۲۱ بود.

روش بررسی

پژوهش حاضر توصیفی بوده و در زمره پژوهش‌های علم‌سنجی است که به روش تحلیل استنادی انجام می‌شوند. تحلیل استنادی انجام شده در پژوهش حاضر به روش RPYS انجام شد. روش نمونه‌گیری سرشماری بود و جامعه آماری را کلیه مدارک ثبت شده در زمینه رفتار اطلاعاتی سلامت در پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس از ابتدا تا پایان سال ۲۰۲۱ تشکیل داد. با استفاده از راهبرد جستجوی زیر که در فیلد Title, keyword, abstract انجام شد، مدارک مرتبط با رفتار اطلاعاتی سلامت استخراج شدند:

TITLE-ABS-KEY ("health information behavior*") OR TITLE-ABS-KEY ("health information skill*need*") OR TITLE-ABS-KEY ("health information seek*") OR TITLE-ABS-KEY ("medical information seek*") OR TITLE-ABS-KEY ("health search behavior*") OR TITLE-ABS-KEY ("health search behavior*") OR TITLE-ABS-KEY ("health information behavior*")

تعداد ۱۴۱۴ رکورد مرتبط پس از انجام غربالگری لازم تا پایان سال ۲۰۲۱ میلادی استخراج شد. داده‌های به دست آمده از پایگاه با فرمت فایل RIS ذخیره شده و با استفاده از نسخه دوم برنامه نرم‌افزاری CRExplorer، تحلیل شدند. این نرم‌افزار توسط Thor و همکاران (۲۰) برای تجزیه و تحلیل فهرست منابع نوشته‌های علمی در سال ۲۰۱۸ طراحی شد. این نرم‌افزار تعداد منابع مورد استناد هر مدرک در هر سال (RPY) را مصور کرده و به صورت جهش نشان می‌دهد. کاربر برنامه می‌تواند RPY را به صورت مصور در قالب نمودار مشاهده کند و در کنار آن، فهرست منابع دارای بیشترین استناد نیز در جدول ارائه می‌شوند. بنابراین، کاربر می‌تواند انتشاراتی که برای RPY ها تأثیر استنادی بیشتری نسبت به سایرین ایجاد می‌کنند را شناسایی کند.

یافته‌ها

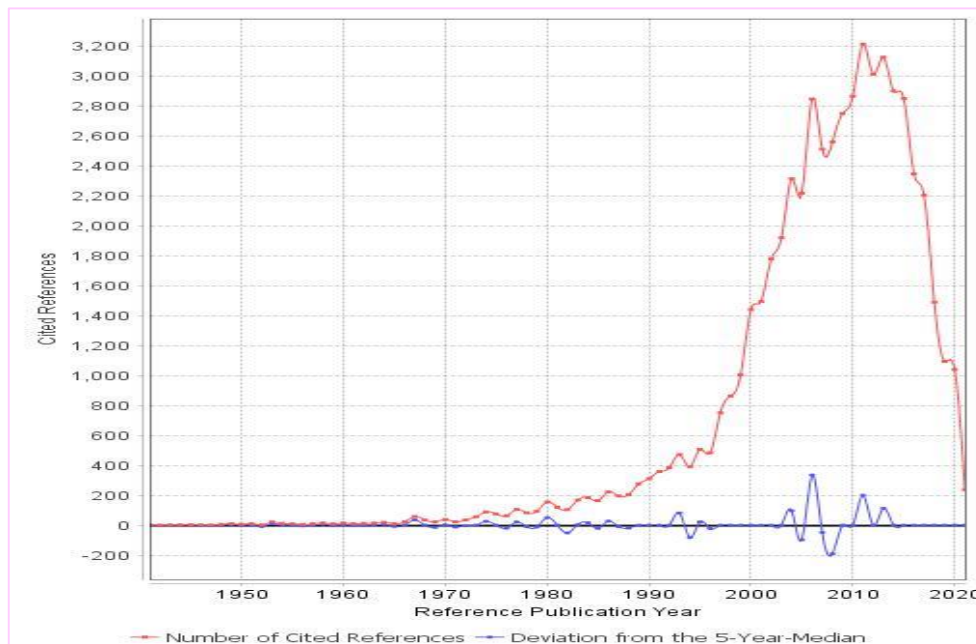
سیر تاریخی و روند رشد آثار منتشر شده در حوزه رفتار اطلاعاتی سلامت در پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس نشان داد که انتشار آثار در این حوزه از سال ۱۹۸۲ میلادی آغاز شده و تا سال ۲۰۰۳ میلادی روند انتشارات این حوزه کند بود، اما از سال ۲۰۰۴ میلادی این حوزه شاهد روند صعودی در انتشارات بود. تحلیل‌ها منجر به شناسایی مهم‌ترین جهش‌های هم‌استنادی این حوزه ۲۰۲۱ شد که در نمودار ۱ به نمایش درآمدند.

بر اساس نمودار ۱ نخستین جهش در استنادها در سال ۱۹۴۹ رخ داده است. جهش‌های بعدی به ترتیب در سال‌های ۱۹۵۳، ۱۹۵۸، ۱۹۶۷، ۱۹۷۴، ۱۹۷۷، ۱۹۸۰، ۱۹۸۴، ۱۹۸۶، ۱۹۹۳، ۱۹۹۵، ۲۰۰۴، ۲۰۰۶، ۲۰۱۱، ۲۰۱۳، و ۲۰۲۰ رخ دادند. در ادامه تأثیرگذارترین آثار این حوزه بر اساس هم‌استنادترین منابع در میان آثار مورد استناد این حوزه در دو بازه زمانی جداگانه، معرفی می‌شوند.

آنها حوزه رفتار اطلاعاتی را در گسترش و توسعه، وامدار دو حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی، و علوم رایانه و نظام‌های اطلاعاتی می‌دانند. سهیلی، شعبانی و خاصه (۱۱) ساختار فکری دانش در پژوهش‌های رفتار اطلاعاتی را شامل یازده خوشه هم‌واژگانی دانستند که مهم‌ترین آنها مطالعات کاربران، رفتار اطلاعات سلامت، و شبکه‌های اجتماعی بوده است. آنان نتیجه گرفتند که پژوهش‌های رفتار اطلاعاتی ارتباط تنگاتنگی با پژوهش‌های حوزه پزشکی و سلامت دارند. Xia و Deng (۸) نیز عقیده دارند ارتباطات میان حوزه‌های مختلف در طول زمان متحول می‌شوند و حوزه رفتار اطلاعاتی با حوزه‌های پیرامونی‌اش مانند علوم کامپیوتر، مهندسی، روانشناسی، سلامت، و علوم اجتماعی بیشترین ارتباط را دارد. تحقیقات Kim (۱۲) و Li و همکاران (۹) در رابطه با شناسایی روند تحقیقات رفتار اطلاعاتی نیز نشان داد که این حوزه با اینکه در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی ریشه دارد اما در حوزه‌های مختلفی ریشه دوانده است و به طور خاص با حوزه پزشکی و سلامت ارتباط نزدیکی پیدا کرده است. در ایران اغلب تحقیقات در حوزه رفتار اطلاعاتی سلامت در دهه ۹۰ شمسی آغاز شده و پژوهش لاله‌زاریان و همکاران از نخستین این پژوهش‌هاست (۱۳).

در حوزه تاریخ‌نگاری علمی و استنادی Marx و همکاران (۱۴) روشی کمی به نام طیف‌سنجی سال انتشار مآخذ Referenced Publication Years Spectroscopy (RPYS) را برای بررسی تاریخی یک حوزه علمی معرفی کردند. با استفاده از این روش می‌توان ریشه‌های تاریخی حوزه‌های پژوهشی را نگاهت و تأثیر این خاستگاه‌ها بر پژوهش‌های کنونی را با رویکردی علمی بررسی کرد (۱۵).

استفاده از این روش در بسیاری از حوزه‌های پژوهشی امکان‌پذیر است (۷، ۱۶-۲۰). مرور پیشینه‌ها نشان می‌دهد که این روش از کارایی قابل قبولی برای کشف و شناسایی ریشه‌های تاریخی حوزه‌های پژوهشی برخوردار است. در این روش خاستگاه‌ها را می‌توان با ایجاد منحنی نوسان‌دار نشان داد؛ به طوری که نقاط اوج این منحنی نشان دهنده آثار دارای بیشترین هم‌استنادی است. درواقع این نقاط، جهش‌های استنادی را به تصویر می‌کشند. شناسایی این جهش‌ها نقش مهمی در شناسایی نحوه شکل‌گیری حوزه مربوطه داشته و به گسترش پژوهش در آن کمک می‌کند. در این راستا، از آنجا که حوزه رفتار اطلاعاتی سلامت به عنوان شاخه‌ای از رفتار اطلاعاتی امروزه شاهد توجه و افزایش روزافزون در انتشارات است، به نظر می‌رسد از نظر استنادی می‌توان این حوزه را به عنوان حوزه‌ای متفاوت بررسی کرده و خاستگاه‌های تاریخی آن را شناسایی کرد. بنابراین پژوهش حاضر خاستگاه‌های تاریخی حوزه رفتار اطلاعاتی سلامت را بر اساس روش طیف‌سنجی سال انتشار مآخذ بررسی کرد. در واقع، بررسی ماهیت و ریشه رفتار اطلاع‌یابی سلامت کاربران، به دلیل آن که به طور دائم در معرض تغییرات فناوری قرار دارند، و همچنین به دلیل افزایش پیوسته دامنه انتشارات و منابع اطلاعاتی در این حوزه، امری ضروری است. اما نکته‌ای که در این میان نادیده گرفته شده، کمبود پژوهشی است که به گونه‌ای علمی، نوسانات تاریخی این حوزه را بررسی کرده و بینش علمی و عینی مناسبی از این حوزه نشان دهد. به همین دلیل، هدف پژوهش حاضر تعیین

نمودار ۱: جهش‌های مهم در حوزه رفتار اطلاع‌یابی سلامت در پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس از ابتدا تا پایان سال ۲۰۲۱

جهش‌های هم‌استنادی بازه زمانی ۱۹۴۰-۱۹۹۰

جدول ۱ مشخصات آثار مهم در جهش‌های سال‌های ۱۹۴۰ تا ۱۹۹۰ را ارائه می‌دهد. بر اساس داده‌های جدول ۱ در سال‌های ۱۹۴۰ تا ۱۹۹۰ شاهد ۹ جهش هستیم که اولین جهش در سال ۱۹۴۹ مربوط به کتاب Zipf با عنوان «رفتار انسانی و اصل کمترین تلاش» بود. جهش دوم در سال ۱۹۵۳ مربوط به کتاب Hovland, Janis, Kelley با موضوع روانشناسی تغییر عقیده است. جهش سال ۱۹۵۸ مربوط به کتاب Heider با موضوع روانشناسی روابط فردی بود. جهش چهارم مربوط به کتاب Glaser, Strauss با عنوان «کشف نظریه زمینه‌ای» است.

پنجمین جهش مربوط به سال ۱۹۷۴ بود که در آن دو مقاله Rosenstock در زمینه مدل باورهای سلامت و مقاله Blumler, Katz با عنوان «استفاده از ارتباطات جمعی» بیشترین هم‌استنادی را داشتند.

ششمین جهش در سال ۱۹۷۷ رخ داد که مربوط به مقاله Bandura با موضوع خودکارآمدی بود. در جهش سال ۱۹۸۰ سه مقاله بالاترین میزان هم‌استنادی را داشتند. موضوع مقالات پردازش نظام‌مند اطلاعات بود.

جهش هشتم با مقاله Janz, Becker در موضوع مدل باورهای سلامت در سال ۱۹۸۴ رخ داد. جهش نهم نیز در سال ۱۹۸۶ با معرفی سه اثر با موضوعات نیازهای اطلاعاتی، ارتباطات، و ثبات دانش و رفتار بود.

جهش‌های هم‌استنادی بازه زمانی ۱۹۹۰-۲۰۲۱

جدول ۲ مشخصات آثار دارای بالاترین هم‌استنادی در فاصله زمانی سال‌های ۱۹۹۰ تا ۲۰۲۱ را ارائه می‌دهد.

در سال‌های ۱۹۹۰ تا ۲۰۲۱، هفت جهش رخ داد. جهش اول در سال ۱۹۹۳ با معرفی سه با موضوعات: مدل جامع جستجوی اطلاعات مرتبط با سرطان، اصل عدم قطعیت برای جستجوی اطلاعات، و محاسبه سریع سواد سلامت بزرگسالان (REALM) شکل گرفت. جهش بعدی مربوط به مقاله با موضوع سبک‌های نظارت مؤثر بر سازگاری با سرطان در سال ۱۹۹۵ بود. جهش سوم در سال ۲۰۰۴ با معرفی دو عنوان مقاله با موضوع ویژگی‌های جویندگان اطلاعات سلامت و منابع اولیه اطلاعات سلامت رخ داد. جهش چهارم در سال ۲۰۰۶ با معرفی دو مقاله رخ داد. مقاله اول از Rice با موضوع جستجوی اطلاعات سلامت اینترنتی و مقاله دوم نیز به بررسی اطلاع‌یابی بیماران سرطانی پرداخت. سه جهش مهم آخر نیز در سال‌های ۲۰۱۱، ۲۰۱۳ و ۲۰۲۰ رخ دادند. جهش پنجم دو عنوان مقاله را با موضوعات: جستجوی اطلاعات بهداشتی، و ویژگی‌ها و انگیزه‌های جویندگان اطلاعات سلامت آنلاین را معرفی کرد. در جهش ششم که در سال ۲۰۱۳ رخ داد دو اثر بالاترین میزان هم‌استنادی را داشتند. اثر اول کتابی از Hayes و اثر دوم مقاله Fox, Duggan بود. در جهش آخر که در سال ۲۰۲۰ رخ داد دو مقاله با موضوع نیازهای اطلاعات سلامت بیشترین میزان هم‌استنادی را داشتند.

جدول ۱: آثار مهم در جهش‌های هم‌استنادی سال‌های ۱۹۴۰-۱۹۹۰

سال جهش RPY	مشخصات اثر	تعداد استنادات	تعداد کل استنادها در سال جهش	درصد از کل استنادات	نوع اثر
۱۹۴۹	Zipf,G.K.,(1949) Human Behavior and the Principle of Least Effort: An Introduction to Human Ecology,Cambridge, MA: Addison-Wesley	۱	۱۱	۹/۰۹	کتاب
۱۹۵۳	Hovland,C.I.,Janis, I.L.,Kelley, J.J., (1953) Communication and persuasion:Psychological studies of opinion change,New Haven,CT: Yale University Press	۲	۲۲	۹/۰۹	کتاب
۱۹۵۸	Heider,F.,(1958)The psychology of interpersonal relations, New York: Wiley	۲	۱۷	۱۱/۷۶	کتاب
۱۹۶۷	Glaser, B.G.,Strauss, A.L.,(1967)The discovery of grounded theory: Strategies for qualitative research, , Chicago, IL: Aldine Rosenstock, I.M., Historical origins of the health belief model (1974) Health Education Monographs, 2(4), pp.328-335.	۳	۵۹	۵/۰۸	کتاب
۱۹۷۴	Blumler,J.G., Katz,E.,(1974)The uses of mass communications: Current perspectives on gratifications research, , Beverly Hills, CA: Sage	۳	۹۹	۳/۰۳	کتاب
۱۹۷۷	Bandura,A.,Self-efficacy:Toward a unifying theory of behavioral change (1977)Psychological Review,84,pp.191-215.	۴	۱۰	۴۰	مقاله
	Chaiken,S., Heuristic versus systematic information processing and the use of source versus message cues in persuasion (1980) Journal of Personality and Social Psychology,39, pp.752-766.	۴		۲/۵	مقاله
۱۹۸۰	Folkman,S., Lazarus, R.S., An analysis of coping in a middle-aged community sample (1980) Journal of Health and Social Behavior,21(3),pp.219-239.	۳	۱۶۰	۱/۸۸	مقاله
	Cummings,K.M.,Becker,M.H.,Maile,M.C.,Bringing the models together: An empirical approach to combining variables used to explain health actions (1980)Journal of Behavioral Medicine, 3, pp.123-145.	۳		۱/۸۸	مقاله
۱۹۸۴	Janz,N.K.,Becker, M.H.,The health belief model: A decade later (1984) Health Education Quarterly,11,pp.1-47.	۴	۱۹۵	۲/۰۵	مقاله
	Dervin,B., Nilan, M.,Information needs and uses (1986) Annual Review of Information Science and Technology, 21, pp. 3-33	۴		۱/۷۶	مقاله
۱۹۸۶	Petty,R.E.,Cacioppo,J.T.,(1986)Communication and persuasion: Central and peripheral routes to attitude change, New York, NY:Springer-Verlag	۳	۲۲۷	۱/۳۲	کتاب
	Chaffee,S.H.,Roser,C.,Involvement and the consistency of knowledge, attitudes, and behaviors(1986)Communication Research,13, pp.373-399	۳		۱/۳۲	مقاله

جدول ۲: عوامل کلیدی موفقیت تاب‌آوری زنجیره تأمین گردشگری سلامت

سال جهش RPY	مشخصات اثر	تعداد استنادات	تعداد کل استنادهای سال جهش	درصد از کل استنادات	نوع اثر
۱۹۹۳	Johnson, J.D., Meischke, H., A comprehensive model of cancer-related information seeking applied to magazines (1993) <i>Human Communication Research</i> , 19, pp.343-367	۳۰	۴۸۹	۶/۱۳	مقاله
	Kuhlthau, C.C., A principle of uncertainty for information seeking (1993) <i>Journal of Documentation</i> , 49(4), pp.339-355.	۴			مقاله
۱۹۹۵	Murphy, P.W., Davis, T.C., Long, S.W., Jackson, R.H., Decker, B.C., Rapid estimate of adult literacy in medicine (REALM): A quick reading test for patients (1993) <i>Journal of Reading</i> , 37(2), pp.124-130.	۴	۵۲۸	۰/۷۶	مقاله
	Miller, S.M., Monitoring versus blunting styles of coping with cancer influence the information patients want and need about their disease (1995) <i>Cancer</i> , 76(2), pp.67-177.	۴			مقاله
۲۰۰۴	Cotten, S.R., Gupta, S.S., Characteristics of online and offline health information seekers and factors that discriminate between them (2004) <i>Social Science & Medicine</i> , 9, pp.1795-1806.	۴۲	۲۴۰۲	۱/۷۹	مقاله
	Dutta-Bergman, M.J., Primary sources of health information: Comparisons in the domain of health attitudes, health cognitions, and health behaviors (2004) <i>Health Communication</i> , 16, pp.273-288.	۱۲			مقاله
۲۰۰۶	Afifi, W.A., Weiner, J.L., Toward a theory of motivated information management (2004) <i>Communication Theory</i> , 14, pp.167-190.	۱۲	۲۹۴۳	۰/۵	مقاله
	Rice, R.E., Influences, usage, and outcomes of Internet health information searching: Multivariate results from the Pew surveys (2006) <i>International Journal of Medical Informatics</i> , 5(1), pp.8-28.	۱۹			مقاله
۲۰۱۱	Shim, M., Kelly, B., Hornik, R., Cancer information scanning and seeking behavior is associated with knowledge, lifestyle choices, and screening (2006) <i>Journal of Health Communication</i> , 11, pp.157-172.	۱۶	۳۳۴۶	-۰/۵۴	مقاله
	Anker, A.E., Reinhart, A.M., Feeley, T.H., Health information seeking: A review of measures and methods (2011) <i>Patient Education and Counseling</i> , 82(3), pp.346-354.	۲۲			مقاله
۲۰۱۳	Powell, J., Inglis, N., Ronnie, J., Large, S., The characteristics and motivations of online health information seekers: Cross-sectional survey and qualitative interview study (2011) <i>Journal of Medical Internet Research</i> , 13(1), p.e20.	۹	۳۲۷۱	-۰/۲۷	مقاله
	Hayes, A.F., (2013) <i>Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach</i> , New York, NY: Guilford Press.	۵			کتاب
۲۰۲۰	Fox, S., Duggan, M., Health online 2013 (2013) <i>Health</i> , 2013, pp.1-55.	۵	۱۴۳۶	-۰/۱۵	مقاله
	Pian, W., Song, S., Zhang, Y., Consumer health information needs: a systematic review of measures (2020) <i>Information Processing and Management</i> , 57(2), p.102077.	۷			مقاله
	Yoon, H., Jang, Y., Vaughan, P.W., Garcia, M., Older adults' internet use for health information: digital divide by race/ethnicity and socioeconomic status (2020) <i>J Appl Gerontol</i> , 39(1), pp.105-110.	۳		-۰/۲۱	مقاله

اغلب آثار هم‌استناد شده در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی بوده و در کنار آن، موضوعات سلامت و بهداشت قرار می‌گیرند. این امر نشان می‌دهد که آثار برخاسته از حوزه رفتار اطلاع‌یابی به خوبی توانسته‌اند حوزه رفتار اطلاع‌یابی سلامت را متحول کنند. بنابراین می‌توان چنین نتیجه گرفت که حوزه رفتار اطلاع‌یابی سلامت در سال‌های نخست در کتاب‌ها و مقالات روان‌شناسی و ارتباطات ریشه دوانده، سپس در سال‌های آخر به سمت حوزه رفتار اطلاعاتی متمایل شده است تا بتواند جایگاه خود را به‌عنوان حوزه‌ای مستقل، در مطالعات این حوزه به دست آورد. در این رابطه نتایج پژوهش سهیلی، شبان و خاصه (۱۱) و رشید و فدائی عراقی (۱۰) به صورت مشابهی نشان داد که رفتار اطلاع‌یابی در حوزه‌های کتابداری، علوم ریاضی و نظام‌های اطلاعاتی ریشه دارد. با این تفاوت که رفتار اطلاع‌یابی سلامت در زمینه نظریه پردازی از حوزه‌های ارتباطات و سلامت تأثیرات قابل توجهی گرفته است؛ به گونه‌ای که آثار نظریه پرداز حوزه ارتباطات و اطلاعات سلامت نظیر Fox، Dutta-Bergman، Johnson و Cotten بیشترین تأثیر را در نظریه‌پردازی حوزه رفتار اطلاع‌یابی سلامت داشتند.

نتیجه‌گیری

حوزه رفتار اطلاع‌یابی سلامت، همان‌گونه که از دل حوزه روان‌شناسی و ارتباطات برخاسته، راه خود را از میان آثار حوزه رفتار اطلاع‌یابی سلامت، روش تحقیق و سواد سلامت ادامه می‌دهد، و در سال‌های آتی با افزایش انتشارات، تأثیرات بیشتری از حوزه سلامت و نظریه‌های مربوط به آن خواهد گرفت و بدینگونه جایگاه خود را به‌عنوان حوزه‌ای مستقل از حوزه رفتار اطلاع‌یابی بیش از پیش به دست خواهد آورد.

پیشنهادها

مطالعه حاضر از آنجا که فقط مدارک موجود در یک پایگاه اطلاعاتی را بررسی کرد با محدودیت در تعمیم نتایج به کل مدارک حوزه رفتار اطلاع‌یابی سلامت روبه‌رو است. از این رو پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های مشابهی در سایر پایگاه‌های اطلاعاتی انجام شده و با نتایج پژوهش حاضر مقایسه شود.

تشکر و قدردانی

این مقاله حاصل پایان‌نامه با عنوان «بررسی خاستگاه‌های تاریخی حوزه رفتار اطلاع‌یابی سلامت با استفاده از رویکرد نوین طیف سنجی سال انتشار مآخذ» در مقطع کارشناسی ارشد مصوب دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز در سال ۱۴۰۰ با کد اخلاق به شماره IR.AJUMS.REC.1400.658 است.

تضاد منافع

در انجام پژوهش حاضر، نویسندگان هیچ‌گونه تضاد منافی نداشتند.

بحث

نخستین منبع مورد استناد در حوزه رفتار اطلاع‌یابی سلامت در سال ۱۹۴۱ مقاله‌ای از مجله بریتانیایی روان‌شناسی پزشکی بود. بررسی آثار هم‌استناد شده در فاصله سال‌های ۱۹۴۱ تا ۱۹۸۰ نشان داد که اغلب آنها کتاب بودند. این امر نشان می‌دهد خاستگاه اولیه این حوزه در کتاب ریشه دارد که دانش زمینه‌ای به شمار می‌رود. همچنین بررسی بیشتر نشان داد که حوزه رفتار اطلاع‌یابی سلامت از نظر موضوعی ریشه در موضوعات ارتباطات، روان‌شناسی، مدل باورهای سلامت Health beliefs model، و نظریه تغییر رفتاری Behavioral change theory دارد که همگی به نوعی زیرمجموعه حوزه روان‌شناسی‌اند. در این میان آثاری از حوزه روش تحقیق و اصل کمترین تلاش به‌عنوان یکی از آثار تأثیرگذار در حوزه کتابداری نیز به چشم می‌خورد.

در فاصله سال‌های ۱۹۸۰ تا ۱۹۹۰ اغلب منابع هم‌استناد شده، مقالات مجلات بوده‌اند. علاوه بر این، موضوعات این منابع از روان‌شناسی به موضوعات پردازش اطلاعات، و نیاز اطلاعاتی تغییر کردند. در دهه ۱۹۹۰ تا ۲۰۰۰ میلادی جهش مربوط به اثر Johnson، Meischke با موضوع رفتار اطلاع‌یابی سرطان، یکی از اثرگذارترین جهش‌های این دهه بود؛ به نحوی که بررسی‌ها نشان داد آثار Johnson به تنهایی ۲۲۷ بار در حوزه رفتار اطلاع‌یابی سلامت هم‌استناد شده‌اند. علاوه بر این، سال ۱۹۹۳ شاهد آثار پراستناد دیگری همچون آثار Kuhlthau، Murphy، Miller نیز بود که همگی آنها در حوزه اطلاع‌یابی، و سواد سلامت قرار دارند. این امر نشان می‌دهد که آثار مربوط به حوزه کتابداری و سلامت نیز کم‌کم اثر خود را در میان منابع هم‌استناد ثبت کرده‌اند. با تعمق بیشتر در آثار سال ۲۰۰۴ می‌توان به مقاله Dutta-Bergman اشاره کرد. این اثر در زمینه منابع اولیه سلامت و مقایسه نگرش، شناخت و رفتارهای سلامت بوده و ۲۴۴ بار هم‌استناد شد که نشان‌دهنده تأثیر ژرف آن بر مقالات رفتار اطلاع‌یابی سلامت است. نگاهی به آثار هم‌استناد شده از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۱ نشان می‌دهد که آثار نوشته شده توسط متخصصان حوزه رفتار اطلاعاتی به خوبی توانستند آثار مربوط به حوزه رفتار اطلاع‌یابی سلامت را متحول کنند.

در مجموع، از کل منابع پراستناد معرفی شده ۷ عنوان کتاب و ۲۱ عنوان مقاله است که این امر نشان می‌دهد تأثیرگذاری مقالات در شکل‌گیری خاستگاه تاریخی حوزه رفتار اطلاع‌یابی سلامت، بیش از کتاب بوده است، هر چند این حوزه در سال‌های نخست به‌طور کامل از کتاب‌های حوزه ارتباطات و روان‌شناسی متأثر بود. می‌توان گفت حوزه رفتار اطلاع‌یابی سلامت بیشتر از موضوعات رفتارهای انسانی و ارتباطی که در حوزه روان‌شناسی جای دارند، متأثر بوده است. اما کم‌کم نشانه‌هایی از آثار مربوط به حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی، سواد سلامت، و روش تحقیق نیز در منابع مورد استناد مشاهده شد؛ به گونه‌ای که در دهه ۲۰۱۰ میلادی

References

1. Latifi M, Tehrani HG, Karami NA, Barahmand N, Farsani LA. Using information sources by breast cancer women treated with mastectomy. *J Educ Health Promot.* 2019;8.
2. Wilson TD. Human information behavior. *Informing science.* 2000;3(2): 49-56. Manafa E, Wong S. Exploring older adults' health information seeking behaviors. *J Nutr Educ Behav.* 2012;44(1):85-9.
3. Lambert SD, Loiselle CG. Health information—seeking behavior. *Qual health Res.* 2007 Oct;17(8):1006-19.
4. Leydon GM, Boulton M, Moynihan C, Jones A, Mossman J, Boudioni M, et al. Cancer patients' information needs and information seeking behaviour: in depth interview study. *Bmj.* 2000;320(7239):909-13.
5. Bormmann L, Haunschild R, Leydesdorff L. Reference publication year spectroscopy (RPYS) of Eugene Garfield's publications. *Scientometrics.* 2018 Feb;114(2):439-4.

6. Wray KB, Bornmann L. Philosophy of science viewed through the lense of "Referenced Publication Years Spectroscopy"(RPYS). *Scientometrics*. 2015 Mar;102(3):1987-96.
7. Anker AE, Reinhart AM, Feeley TH. Health information seeking: a review of measures and methods. *Patient Educ Couns*. 2011 Mar 1;82(3):346-54.
8. Deng S, Xia S. Mapping the interdisciplinarity in information behavior research: a quantitative study using diversity measure and co-occurrence analysis. *Scientometrics*. 2020;124(1):489-513.
9. Li F, Li M, Guan P, Ma S, Cui L. Mapping publication trends and identifying hot spots of research on Internet health information seeking behavior: a quantitative and co-word biclustering analysis. *JMIR*. 2015;17(3):e3326.
10. Rashid J, Gholamreza Fadaei A. Rotting of Information Seeking Behavior Using Bibliometrics Method. *Librarianship and Informaion Organization Studies*. 2017;28(1):113.
11. Sohaili F, Shaban A, Khase A. Intellectual Structure of Knowledge in Information Behavior: A Co-Word Analysis. *Human Information Interaction*. 2016;2(4):21-36.
12. Kim E. The trends in information behavior research, 2000-2016: The emergence of new topical areas. *Journal of the Korean BIBLIA Society for library and Information Science*. 2017;28(2):35-39.
13. Lalazaryan A, Zare Farashbandi F, Rahimi A, Hassanzade A. The Impact of Personal Factors on Diabetic Patient's Health Information Seeking Behavior. *jha* 2015; 17 (58) :97-108. URL: <http://jha.iuums.ac.ir/article-1-1692-fa.html>
14. Marx W, Bornmann L, Barth A, Leydesdorff L. Detecting the historical roots of research fields by reference publication year spectroscopy (RPYS). *Journal of the Association for Information Science and Technology*. 2014;65(4):751-64.
15. Hou J. Exploration into the evolution and historical roots of citation analysis by referenced publication year spectroscopy. *Scientometrics*. 2017;110(3):1437-52.
16. Yao Q, Li X, Luo F, Yang L, Liu C, Sun J. The historical roots and seminal research on health equity: a referenced publication year spectroscopy (RPYS) analysis. *Int J Equity Health*. 2019 Dec;18(1):1-5.
17. Yeung AW, Wong NS. The historical roots of visual analog scale in psychology as revealed by reference publication year spectroscopy. *Front Hum Neurosci*. 2019 Mar 12;13:86.
18. Geraei E, Shakibaei F, Mazaheri E. Depression: Detecting the historical roots of research on depression prevention with reference publication year spectroscopy. *Int J Prev Med*. 2018;9.
19. Heidarimoghdam R, Khasseh AA, Vakilimofrad H, Fattahi A, Amiri MR. Identification and analysis of the historical origins of ergonomics by referenced publication year's spectroscopy. *Iranian Journal of Ergonomics*. 2021;2345:5365.
20. Thor A, Marx W, Leydesdorff L, Bornmann L. Introducing CitedReferencesExplorer (CRExplorer): A program for reference publication year spectroscopy with cited references standardization. *Journal of Informetrics*. 2016;10(2):503-15.

Historical Roots of Health Information Seeking Behavior: Reference Publication Year Spectroscopy (RPYS)

Fatima Baji¹, Parastoo Parsaei Mohammadi², Abdullah Sobhipour³

Original Article

Abstract

Introduction: This study endeavored to investigate the historical roots of health information seeking behavior using the new approach of reference publication year's spectroscopy in the Scopus database from the beginning to the end of year 2021.

Methods: This study was conducted through citation analysis and the spectroscopic approach of publication year of sources (RPYS). The sampling method in this study was census and 1414 documents were extracted from Scopus database in health information seeking behavior. Data analysis was done through CRExplorer software program

Results: Seven book titles and 21 articles were the most co-cited, which shows the influence of articles in the formation of the historical roots of health information seeking behavior. This area was influenced by books in the fields of communication and psychology. However, signs of works related to library and information science, health literacy, and research methodology were also gradually observed in co-cited references.

Conclusion: It can be predicted that the field of health information seeking behavior will have more influence from the field of health and its related theories in the coming years with the increase of publications; accordingly, establishing its position as an emerging field and regardless of the field of information-seeking behavior, it will gain higher status than before.

Keywords: Consumer health information; Information seeking behavior; Bibliometrics

Received: 4 Jul, 2022

Accepted: 1 Aug, 2022

Published: 6 Aug, 2022

Citation: Baji F, Parsaei Mohammadi P, Sobhipour A. **Historical Roots of Health Information Seeking Behavior: Reference Publication Year Spectroscopy (RPYS)**. *Health Inf Manage* 2022; 19(3):122-129.

Article is the result of Msc thesis by Jundishapur University of Medical Sciences without financial support

1. Associate Professor, Medical Library & Information Science, School of allied medical sciences, Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences, Ahvaz, Iran

2. Assistant Professor, Medical Library & Information Science, School of allied medical sciences, Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences, Ahvaz, Iran

3. Msc student, Medical Library & Information Science, School of allied medical sciences, Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences, Ahvaz, Iran

Corresponding author: Fateme Baji; Associate Professor, Medical Library & Information Science, School of allied medical sciences, Ahvaz Jundishapur University of

Medical Sciences, Ahvaz, Iran

Email: baji245@gmail.com